

***Aslib Journal of Information Management* 72, br. 4 (2020).**

Pod krovnim imenom ASLIB prvotno je djelovalo Udruženje za upravljanje informacijama, osnovano 1924. godine u Londonu. Udruženje je 1949. godine pokrenulo svoj časopis *Aslib Proceedings*, od kada kontinuirano izlazi pod različitim varijantama imena, ali je najčešće referiran kao *Aslib*. Od 2010. godine udruženje je postalo dio izdavačke kuće Emerald Group Publishing i premda je ono ubrzo nakon toga prestalo djelovati, tradicija časopisa, kao i njegovo sveobuhvatno ime *Aslib*, i dalje su ostali. Ovaj poseban broj časopisa nastao je inicijativom europskoga ogranka međunarodnoga Udruženja za informacijsku znanost i tehnologiju, a posvećen je doktorskim istraživanjima u informacijskim znanostima te srodnim područjima, s naglaskom na interdisciplinarni aspekt. Izdanje otvara uvodnik, nakon kojega slijedi trinaest članaka.

Prvi je članak *Social media in government offices: Usage and strategies* ("Društveni mediji u vladinim uredima: Uporaba i strategije") autora Gala Yavetza i Noe Aharonya, koji su na primjeru izraelskih ministarstava i drugih tijela javne vlasti izgradili studiju slučaja. Kroz formu polustrukturiranih intervjua nastojali su utvrditi strategije, motive i prakse u korištenju društvenih mreža u državnim i javnim vlastima. Iako su svi ispitanici izrazili pozitivan stav o korištenju digitalnih platformi za izravnu komunikaciju s građanima, većina se je ipak usredotočila samo na jednu platformu za prijenos i distribuciju svojih sadržaja, a to je Facebook, kojemu se uglavnom daje prednost u odnosu na službene mrežne stranice tijela. Pritom smatraju da se veća dostupnost informacija postiže dijeljenjem vizualnih sadržaja, poput slika i videozapisa, jer istodobno raste stopa angažiranosti korisnika društvenih mreža. Unatoč sveprisutnoj umreženosti, još uvijek postoje nedostaci u digitalnoj prisutnosti državnih i javnih tijela, kao što su poteškoće pri definiranju jasnih i strukturiranih uvjeta korištenja kojima se propisuje službeno djelovanje na društvenim mrežama, konstantno unaprjeđivanje kvalitete informacija, te sporna uporaba marketinških oglasa za privlačenje šire publike.

Pitanjem digitalnoga okruženja bavi se i sljedeći rad, čiji su autori Linlin Zhu, He Li, Feng-Kwei Wang, Wu He i Zejin Tian. Rad naslova *How online reviews affect purchase intention: A new model based on the stimulus-organism-response (S-O-R) framework* ("Kako mrežne recenzije utječu na namjeru kupovine: Novi model utemeljen na okviru podražaj-organizam-odgovor") rezultat je simuliranoga eksperimenta u kojem su sudionici nakon čitanja odabranih internetskih recenzija morali odgovoriti na upitnik o pojedinim kvalitetama informacija sadržanih u recenzijama (pouzdanost, relevantnost, razumljivost i sl.), društvenoj prisutnosti recenzija, osjećaju povjerenja i zadovoljstva te spremnosti sudionika na kupnju recenziranoga proizvoda. Provjereno je mnogo hipoteza kojima se je pokušao uspostaviti odnos između recenzija stvarnih potrošača i potencijalnih kupaca. U zadanoj konstrukciji "podražaj-organizam-odgovor" prisutna su dva podražaja, pružene informacije i društvena prisutnost, koji vode prema razvijanju povjerenja

kupca, a zatim dolazi do posredovanja organizma tako što povjerenje utječe na zadovoljstvo te, u konačnici, odgovor predstavlja donošenje odluke o kupovini.

Nkholezeni Sidney Netshakhuma u članku *Assessment of the appraisal of records: Case of the University of Witwatersrand and the University of Venda* ("Procjena vrednovanja zapisa: Slučaj Sveučilišta Witwatersrand i Sveučilišta Venda") detaljno istražuje arhivske prakse dvaju južnoafričkih sveučilišta te analizira njihovu usklađenost s postojećim arhivskim i spisovodstvenim propisima. Objekti koji nisu namijenjeni čuvanju arhivskoga gradiva, gomilanje gradiva u spremištima, nestručno osoblje, spojena funkcija arhivista i spisovoditelja, nedosljednosti u vrednovanju elektroničkih zapisa, nedostaci u vrednovanju i odabiru gradiva, kao i neučestalo provođenje postupka vrednovanja, neusvajanje klasifikacijskih sustava i odgovarajućih spisovodstvenih politika samo su neki od brojnih problema južnoafričkih sveučilišnih arhiva. Međutim, autor naglašava da je većina toga zapravo proizišla iz makrovrjedovanja koje se temelji na zapadnjačkim vrijednostima i stavovima, stoga se ne može dosljedno primijeniti u afričkom kulturološkom kontekstu. Potrebno je stvoriti novu afričku arhivsku paradigmu koja će podržati transformaciju nacionalnih memorija i omogućiti daljnji napredak postkolonijalnih arhiva.

Rad Alyson Gamble pod naslovom *Artificial intelligence and mobile apps for mental healthcare: A social informatics perspective* ("Umjetna inteligencija i mobilne aplikacije za mentalno zdravlje: Perspektiva društvene informatike") donosi pregled literature o *chatbotovima* i mobilnim aplikacijama koje se koriste s ciljem provođenja psihoterapije. S obzirom na to da dijagnoze mentalnih bolesti prati društvena stigmatizacija, autorica podržava takvu uporabu umjetne inteligencije, ali tvrdi da nipošto ne mogu i ne smiju zamijeniti liječnike. Istodobno ističe zabrinutost zbog učinkovitosti, sigurnosti i privatnosti takvih *chatbotova* i aplikacija zato što se svi prikupljeni podatci o pojedincima mogu uporabiti za stvaranje baza podataka koje sadrže nečija raspoloženja, navike, obrambene mehanizme i druge vrlo osjetljive medicinske podatke. Premda baze podataka trenutačno služe razvoju umjetne inteligencije, nismo uopće upoznati sa svim podacima koje pohranjuju i obrađuju, te se eventualno mogu zlorabiti. Dodatne bi poteškoće mogle nastati u budućnosti, osobito zbog algoritamske pristranosti, koja je relativno nedavno otkrivena jer na teritoriju Sjedinjenih Američkih Država ne postoji regulativa koja to kontrolira (u Europskoj uniji navedeno je djelomično riješeno Općom uredbom o zaštiti osobnih podataka).

Eun Youp Rha i Nicholas Belkin razmatraju korelaciju društvenoga konteksta pojedinaca i njihove percepcije istovrsnih zadataka u studiji *Exploring social aspects of task perception using cognitive sociology* ("Istraživanje društvenih aspekata percepcije zadataka pomoću kognitivne sociologije"). Za usporedni pristup sudionici istraživanja podijeljeni su prema svojim disciplinama, na profesore humanističkih i društvenih znanosti, a zadatak je bio motivacijskoga tipa, vezan uz pripremu i podnošenje prijedloga istraživanja za dobivanje vanjskih financijskih

sredstava (potpora i stipendija). Znanstvenici prirodnih znanosti sastavljanje prijedloga za istraživanje okarakterizirali su isključivo kao timski ili suradnički zadatak, a humanistički su znanstvenici na to gledali kao individualni zadatak, čime je utvrđeno da percepcija svakoga zadatka ovisi o društvenom utjecaju, odnosno društvenim normama i praksama okoline.

Hrvoje Stančić i Željko Trbušić u ovom su broju objavili članak *Optimization of archival processes involving digitisation of typewritten documents* ("Optimizacija arhivskih procesa koja uključuje digitalizaciju strojopisnih dokumenata"), u kojem istražuju kako povećati kvalitetu optičkoga prepoznavanja znakova (OCR) pri skeniranju arhivskoga gradiva, a time i ubrzati cjelokupni postupak digitalizacije. Na predlošku transkripata Društva hrvatskih književnika ukazali su na ključne probleme digitalizacije dokumenata nastalih na pisaćem stroju, kao što su neujednačenost kvalitete ispisa i promjenljive sile pritiska pojedinoga daktilografa. U ispitivanju svojih hipoteza autori nisu zanemarili ni praktične kriterije, koji su bitni za planiranje digitalizacije svih vrsta i oblika gradiva, a to su: ukupno utrošeno vrijeme, cijena rada operatera skenera, veličina nekomprimiranih skeniranih datoteka, odgovarajuća programska podrška i periferni uređaji za digitalizaciju. Skeniranjem strojopisnih dokumenata autori su došli do zanimljivih ishoda: korištenje veće razlučivosti slike vodi do lošijih OCR rezultata, a uporaba binarizacije bitno utječe na točnost OCR rezultata. Ovim su radom ujedno uspostavili parametre postupka snimanja koji će svakako poslužiti za buduću digitalizaciju takvih arhivskih materijala.

Coming to America: Iranians' use of Telegram for immigration information seeking ("Dolazak u Ameriku: Iranska uporaba Telegrama za traženje informacija o imigraciji") članak je grupe autora sa Sveučilišta u Indianopolisu: Sarah Nikkhah, Angele P. Murillo, Alyson Leigh Young i Andrewa D. Millera. U radu autori opisuju kompleksne logističke i informacijske izazove za iransko stanovništvo koje želi emigrirati u SAD, osobito zbog internetske cenzure koja se dugi niz godina provodi u Iranu, djelomičnom filtracijom internetskih sadržaja ili potpunim blokiranjem pristupa pojedinim stranicama. Unutar takvih političkih i tehnoloških restrikcija najveću važnost u imigracijskom procesu Iranaca ima Telegram, popularna aplikacija za razmjenu poruka, čije "supergrupe" i javni kanali omogućuju brzo i pouzdano dijeljenje informacija većemu kolektivu. Praćenjem iranske aktivnosti uočene su četiri faze imigracije, počevši od predimigracijske, koja obuhvaća podatke o podnošenju zahtjeva za vizu, razgovorima u veleposlanstvima te prikupljanju potrebne dokumentacije. Neposredna faza uključuje razmjenu informacija po dolasku u SAD. Uglavnom su to hitne potrebe ili traženje privremenoga smještaja. Tek u srednjoj i integrativnoj fazi dolazi do raznovrsnijih informacija, prilagođenih lokalnoj razini.

Rad naslova *Why we like Google Scholar: Postgraduate students' perceptions of factors influencing their intention to use* ("Zašto nam se sviđa Google znalac: Percepcija poslijediplomskih studenata o čimbenicima koji utječu na njihovu namjeru

korištenja”), suautora Faiz Alotaibija i Francesa Johnsona, propituje razloge usvajanja Google znalca, internetskoga alata za pretraživanje znanstvene i stručne literature. Na uzorku od dvjesto međunarodnih studenata diplomskih i poslijediplomskih studija u Manchesteru, autori su došli do zaključka da je studentima određujući čimbenik širok spektar znanstvenih područja koja Google znalac pokriva, a potom mogućnost pretraživanja po ključnim riječima, što omogućuje lakši pronalazak daljnjih referencija. Pored toga, studenti su istaknuli dostupnost Google znalca, pristupačnost i praktičnost njegova sučelja, kojemu se može pristupiti bez prethodne prijave i s bilo koje lokacije. Preciznost u pretraživanju i opcija praćenja citiranosti manje su važni faktori pri korištenju takvih baza podataka.

Maria J. Grant, Robyn R. Lotto i Ian D. Jones u zajedničkom članku *What we can learn from elite academic staff publication portfolios: A social network analysis* (“Što možemo naučiti iz portfolija publikacija elitnoga akademskoga osoblja: Analiza društvene mreže”) longitudinalnom analizom proučavaju suautorske odnose između akademskih autora koji objavljuju radove u području općega sestrinstva. Prikazali su kako se suautorske mreže postupno razvijaju tijekom njihovih profesionalnih karijera, prvo lokalno, a poslije toga i međunarodno, te kako se suradničkoj mreži učestalo priključuju novi suautori. U roku od četiri do sedam godina od prve suautorske suradnje većina će autora steći reputaciju profesionalnih znanstvenika, što ih naposljetku čini novim kvalitetnim i poželjnim akademskim suradnicima.

Koncept “grabežljivoga izdavaštva” u suvremenim kretanjima obrađen je u radu *Investigating academic library responses to predatory publishing in the United States, Canada and Spanish-speaking Latin America* (“Istraživanje odgovora akademskih knjižnica na grabežljivo izdavanje u Sjedinjenim Državama, Kanadi i španjolskim govornim područjima Latinske Amerike”) autora Jaira Buitraga Cira i Lynne Bowker. “Grabežljivo izdavaštvo” podrazumijeva zavaravajuću praksu u kojoj izdavači zaobilaze prethodne recenzije i revizije radova te odmah prihvaćaju radove i autorima naplaćuju objavljivanje članaka, iako je riječ o časopisu otvorenoga pristupa. Na temelju mrežnih stranica dvadeset sveučilišnih knjižnica autori su detektirali izravne i neizravne načine suzbijanja takve prakse. Procijenili su da knjižnice u SAD-u i Kanadi ulažu puno više truda tako što imaju zaposlene komunikacijske stručnjake, održavaju edukacijske radionice, ali i daju smjernice za razlikovanje dobrih i sumnjivih publikacija. Na kraju članka autori izlažu korisne preporuke koje bi knjižnicama mogle biti polazište za neophodno obrazovanje mladih istraživača.

Constructing information experience: A grounded theory portrait of academic information management (“Konstruiranje informacijskoga iskustva: Utemeljeni teorijski portret akademskoga upravljanja informacijama”) naslov je članka koji potpisuju Lettie Y. Conrad, Christine S. Bruce i Virginia M. Tucker. U njemu autori iznose preliminarne rezultate doktorskoga rada Lettie Y. Conrad, koja proučava informacijsko iskustvo studenta istraživača u upravljanju akademskim informacijama s gledišta konstruktivističke teorije. Suodnos su prikazali kroz tri kategorije: što studenti istraživači shvaćaju pod nazivom *informacija*, kako odre-

đuju koje informacije zahtijevaju njihovo individualno upravljanje i koje strategije razvijaju pri upravljanju akademskih informacija.

Sljedeći rad *Participatory design for ontologies: A case study of an open science ontology for qualitative coding schemas* ("Participativni dizajn za ontologije: Studija slučaja otvorene znanstvene ontologije za kvalitativne sheme kodiranja") također donosi preliminarne rezultate projekta. Autori Julian Hocker, Christoph Schindler i Marc Rittberger promiču globalni pokret otvorene znanosti, koja mijenja načine provođenja znanstvenih istraživanja s težištem na transparentnosti svih istraživačkih postupaka. S tim ciljem oblikovali su ontologiju koja može biti primijenjena za opis i razmjenu rezultata kvalitativnih istraživanja, to jest kvalitativnih shema kodiranja. Participativni dizajn ontologije pokazao je snažnu predanost korisnika, međusobno učenje, konstantne i kvalitetne povratne informacije te bolju kvalitetu sveukupne ontologije.

Priya Kizhakkethil u članku "*You make me miss Pune so much*": *Memory making and documenting in a Virtual Zenana* ("Činiš da mi puno nedostaje Pune: Stvaranje sjećanja i dokumentiranje u virtualnoj zenani") promatra obožavateljice popularne indijske televizijske serije, koje su ujedno dio indijske dijaspore, te njihovu ulogu u stvaranju i dokumentiranju kolektivnoga sjećanja na svojim blogovima. *Zenana* na području južne Azije predstavlja dio kuće ili stana koji pripada djevojkama i ženama, stoga je autorica svoju konceptualizaciju rodno orijentiranoga svijeta koji se okuplja oko neke zajedničke aktivnosti prozvala "virtualnom zenanom". Iscrpno je opisala kako medijska tehnologija te međusobna interakcija dijaspore unutar virtualne zajednice pomaže evociranju, ali i očuvanju vlastitoga kulturnoga i etničkoga identiteta.

Silvija Budak